

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на член 47 став 1 точка 6 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/10, 123/12, 43/14, 153/15 и 06/16), а во врска со член 45 став 1 од Законот за платниот промет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 113/07, 22/08, 159/08, 133/09, 145/10, 35/11, 11/12, 59/12, 166/12, 170/13, 153/15 и 199/15), Советот на Народната банка на Република Македонија донесе

О Д Л У К А

за критериумите и стандардите за работењето на платните системи

I. Општи одредби

1. Со оваа одлука се пропишуваат критериумите за класифицирање на платните системи според нивната значајност во платниот систем на Република Македонија и стандардите коишто треба да ги исполнат за нивно ефикасно, сигурно и непречено работење.

II. Класификација и критериуми

2. Платните системи се класифицираат во следниве категории:
 - системски значајни платни системи (во натамошниот текст: СЗПС);
 - значајни платни системи (во натамошниот текст: ЗПС) и
 - други платни системи (во натамошниот текст: ДПС).

Системот за порамнување на Народната банка на Република Македонија (во натамошниот текст: Народната банка) се класифицира како СЗПС.

3. Народната банка ја врши класификацијата на одделните платни системи, врз основа на следниве критериуми:
 - финансиското влијание преку просечната дневна вредност на платните трансакции што се извршуваат низ одделниот платен систем во текот на претходната календарска година;
 - навлезеноста на пазарот преку пазарното учество на бројот на платните трансакции на одделниот платен систем во однос на вкупниот број на платните трансакции извршени од сите платни системи од ист вид во текот на претходната календарска година, изразено во проценти; и
 - порамнувањето на други платни системи или системи за порамнување хартии од вредност во одделниот платен систем.

Платниот систем се класифицира како СЗПС ако се исполнети најмалку два од следниве услови:

- просечната дневна вредност на платните трансакции надминува 90 милијарди денари;
- пазарното учество на бројот на платните трансакции на одделниот платен систем е поголемо или еднакво на 75%, и/или
- други платни системи или системи за порамнување хартии од вредност порамнуваат во одделниот платен систем.

Платниот систем којшто не е СЗПС, се класифицира како ЗПС ако пазарното учество на бројот на платните трансакции обработени преку него е поголемо или еднакво на 25%. Во спротивно, платниот систем се класифицира во ДПС.

Во случај кога платниот систем исполнува еден од двата услови дефинирани во став 2 алинеја 1 и 2 од оваа точка, тој треба да е усогласен и со принципот број 7, главното барање 3, наведено во табелата 2.

III. Стандарди за работењето на платните системи

4. Стандардите за работењето на платните системи во Република Македонија се во согласност со меѓународно прифатените Принципи за инфраструктура на финансиските пазари (во натамошниот текст: Принципите) на Комитетот за системите за плаќање и порамнување при Банката за меѓународно порамнување и Одборот на Меѓународната организација на комисиите за хартии од вредност, коишто се однесуваат на платните системи. Принципите за работењето на платните системи се следниве:

4.1. Принцип 1: Правна основа

Платниот систем треба да има добро поставена, јасна, транспарентна и спроведлива правна основа за секој материјален аспект на своите активности во сите релевантни надлежности.

4.2. Принцип 2: Раководење

Платниот систем треба да има аранжмани за раководење коишто се јасни и транспарентни, коишто ги промовираат безбедноста и ефикасноста на платниот систем и ја поддржуваат стабилноста на поширокиот финансиски систем, другите релевантни цели од јавен интерес и целите на релевантните засегнати страни.

4.3. Принцип 3: Рамка за сеопфатно управување со ризиците

Платниот систем треба да има солидна рамка за сеопфатно управување со правните, кредитните, ликвидносните, оперативните и други ризици.

4.4. Принцип 4: Кредитен ризик

Платниот систем треба ефективно да ја мери, да ја следи и да управува со кредитната изложеност кон учесниците и изложеноста што произлегува од процесите на неговите плаќања, клиринг и порамнувања. Платниот систем треба да држи доволно финансиски средства за да ја покрие својата кредитна изложеност кон секој учесник во целост со висок степен на доверба.

4.5. Принцип 5: Обезбедување

Платниот систем којшто бара обезбедување за да управува со својата кредитна изложеност или со кредитната изложеност на своите учесници треба да прифати обезбедување со низок кредитен, ликвидносен и пазарен ризик. Платниот систем исто така треба да постави и да применува соодветни строги коефициенти на покрите и лимити на концентрација.

4.6. Принцип 7: Ликвидносен ризик

Платниот систем треба ефикасно да го измери, да го следи и да управува со сопствениот ликвидносен ризик. Платниот систем треба да одржува доволно

ликвидни ресурси во сите релевантни валути за да се заврши порамнувањето на платните обврски во истиот ден и онаму каде што е соодветно, интрадневно и повеќедневно порамнување со висок степен на доверба во широк спектар на потенцијални стрес-сценарија коишто треба да вклучат (но да не се ограничени на тоа) неможност за намирување на обврските на учесникот и неговите поврзани лица којашто би создала најголема вкупна ликвидносна обврска за платниот систем во екстремни, но веројатни пазарни услови.

4.7. Принцип 8: Конечност на порамнувањето

Платниот систем треба да обезбеди јасно и извесно конечно порамнување најмалку до крајот на денот на датумот на валута. Онаму каде што е потребно или посакувано, платниот систем треба да обезбеди конечно порамнување во текот на денот или во реално време.

4.8. Принцип 9: Парични порамнувања

Платниот систем треба да го спроведе своето парично порамнување со парични средства кај централна банка онаму каде што тоа е практично и можно. Ако не се користат парични средства кај централна банка, платниот систем треба да ги минимизира и строго да ги контролира кредитниот и ликвидносниот ризик коишто произлегуваат од употребата на паричните средства кај деловните банки.

4.9. Принцип 12: Системи за порамнување коишто вклучуваат размена на вредности

Ако платниот систем порамнува трансакции коишто вклучуваат порамнување на две поврзани обврски (на пример, хартии од вредност или девизни трансакции), тогаш треба да се отстрани ризикот на главнина преку условување на конечното порамнување на едната обврска со конечно порамнување на другата обврска.

4.10. Принцип 13: Правила и процедури во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот

Платниот систем треба да има ефективни и јасно дефинирани правила и процедури за управување во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот во платен систем. Овие правила и процедури треба да осигурат дека платниот систем може да преземе навремена акција за контрола на загубите и ликвидносниите притисоци и да продолжи со исполнувањето на своите обврски.

4.11. Принцип 15: Општ деловен ризик

Платниот систем треба да го утврдува, да го следи и да управува со својот општ деловен ризик и да поседува доволно ликвидни нето-средства коишто потекнуваат од капиталот за покривање на потенцијалните општи деловни загуби, за да може да продолжи со своите операции и услуги ако тие загуби се остварат. Понатаму, ликвидните нето-средства треба постојано да бидат доволни за да се осигури закрепнување или регуларен престанок на критичните операции и услуги.

4.12. Принцип 16: Ризик на чувар на имот и инвестициски ризици

Платниот систем треба да ги заштити сопствените и средствата на своите учесници и да го минимизира ризикот од загуба и доцнење при пристапот до овие средства. Инвестициите на платниот систем треба да бидат во инструменти со минимални кредитни, пазарни и ликвидносни ризици.

4.13. Принцип 17: Оперативен ризик

Платниот систем треба веродостојно да ги утврдува внатрешните и надворешните извори на оперативниот ризик и да го ублажи нивното влијание преку употреба на соодветни системи, политики, процедури и контроли. Системите треба да обезбедат висок степен на сигурност и оперативна доверливост и треба да имаат соодветен, приспособлив капацитет. При управувањето со непрекинатоста во работата, треба да се тежнее кон навремено закрепнување на операциите и исполнување на обврските на платниот систем во случај на широк опсег на прекини или големо нарушување.

4.14. Принцип 18: Барања за пристап и учество

Платниот систем треба да има објективни и јавно обелоденети критериуми за учество, коишто се засновани на ризик и коишто дозволуваат праведен и отворен пристап.

4.15. Принцип 19: Аранжмани за повеќеслојно учество

Платниот систем треба да ги утврдува, да ги следи и да управува со материјалните ризици на кои е изложен, а коишто произлегуваат од аранжманите за повеќеслојно учество.

4.16. Принцип 21: Ефикасност и ефективност

Платниот систем треба да биде ефикасен и ефективен во пресрет на барањата на своите учесници и на пазарите на кои работи.

4.17. Принцип 22: Комуникациски процедури и стандарди

Платниот систем треба да користи или, најмалку, да се приспособи на релевантните, меѓународно прифатени комуникациски процедури и стандарди со цел да се олесни ефикасноста во плаќањето, клирингот, порамнувањето и евидентирањето.

4.18. Принцип 23: Обелоденување на правилата, клучните процедури и пазарните податоци

Платниот систем треба да има јасни и сеопфатни правила и процедури и треба да обезбеди доволно информации коишто ќе им овозможат на учесниците да имаат прецизно согледување на ризиците, надоместоците и другите материјални трошоци на кои тие се изложени при учеството кај него. Сите релевантни правила и клучните процедури треба да бидат јавно обелоденети.

5. Платните системи во категоријата СЗПС, ЗПС и ДПС во своето работење задолжително треба да се усогласени со принципите во табелата 1 од оваа точка според категоријата во која се класифицирани, чијшто целосен текст е наведен во точка 4 од оваа одлука и задолжително да се усогласени со соодветните главни барања наведени во табелата 2 од оваа точка.

Табела 1. Принципи применливи на платните системи

ПРИНЦИПИ	СЗПС	ЗПС	ДПС
<i>Вкупен број на принципи коишто се применуваат</i>	18	13	9
Принцип 1: Правна основа	X	X	X
Принцип 2: Раководење	X	X	X
Принцип 3: Рамка за сеопфатно управување со ризиците	X	X	X
Принцип 4: Кредитен ризик	X		
Принцип 5: Обезбедување	X		
Принцип 7: Ликвидносен ризик	X	X*	
Принцип 8: Конечност на порамнувањето	X	X	X
Принцип 9: Парични порамнувања	X	X	
Принцип 12: Системи за порамнување коишто вклучуваат размена на вредности	X		
Принцип 13: Правила и процедури во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот	X	X	X
Принцип 15: Општ деловен ризик	X	X	
Принцип 16: Ризик на чувар на имот и инвестициски ризици	X		
Принцип 17: Оперативен ризик	X	X	X
Принцип 18: Барања за пристап и учество	X	X	X
Принцип 19: Аранжмани за повеќеслојно учество	X		
Принцип 21: Ефикасност и ефективност	X	X	X
Принцип 22: Комуникациски процедури и стандарди	X	X	
Принцип 23: Обелоденување на правилата, клучните процедури и пазарните податоци	X	X	X

* Согласно со точка 3 став 4 од оваа одлука.

Табела 2. Главни барања од принципите коишто треба да ги исполнуваат платните системи

ГБ бр.	Главно барање (ГБ)	СЗПС	ЗПС	ДПС
	Принцип 1: Правна основа	5 ГБ	5 ГБ	5 ГБ
1	Правната основа треба да обезбеди висок степен на сигурност за секој материјален аспект на активностите на платниот систем во сите релевантни надлежности.	X	X	X
2	Платниот систем треба да има правила, процедури и договори коишто се јасни, разбирливи и во согласност со релевантните закони и прописи.	X	X	X
3	Платниот систем треба да обезбеди правната основа за своите активности да биде јасна и разбирлива за надлежните органи, учесниците и онаму каде што е релевантно, за клиентите на учесниците.	X	X	X
4	Платниот систем треба да има правила, процедури и договори коишто се применливи во сите релевантни надлежности. Треба да има висок степен на сигурност дека активностите	X	X	X

	преземени од негова страна, согласно со таквите правила и процедури, нема да се поништат, да се изменат или да се предмет на исчекување.			
5	Платниот систем којшто работи под различни надлежности треба да ги утврдува и да ги ублажи ризиците коишто произлегуваат од каков било потенцијален конфликт на законите во различните надлежности.	X	X	X
	Принцип 2: Раководење	7 ГБ	2 ГБ	1 ГБ
1	Платниот систем треба да има цели со кои им се дава висок приоритет на неговата безбедност и ефикасност и со кои експлицитно се поддржува стабилноста на поширокиот финансиски систем и другите релевантни цели од јавен интерес.	X		
2	Платниот систем треба да има документирани аранжмани за раководење коишто обезбедуваат јасни и директни линии на одговорност и отчет. Овие аранжмани треба да бидат обелоденети и достапни за сопствениците, надлежните органи, учесниците и за пошироката јавност.	X	X	X
3	Улогите и одговорностите на одборот на директори (или еквивалентно) на платниот систем треба да бидат јасно дефинирани и треба да бидат документирани процедурите за неговото функционирање, вклучувајќи ги и процедурите за утврдување, справување и управување со конфликт на интереси на членовите на одборот. Одборот треба да го ревидира и своето вкупно остварување и остварувањето на индивидуалните членови на одборот на редовна основа.	X		
4	Одборот во својот состав треба да има соодветни членови со соодветни вештини и поттикнувања за да ги исполни своите улоги. Ова обично бара вклучување на неизвршниот член (членови) на одборот.	X		
5	Улогите и одговорностите на раководството треба да бидат јасно дефинирани. Раководството на платниот систем треба да има соодветно искуство, разновидни вештини и интегритет потребни за исполнување на своите одговорности за работењето и управувањето со ризикот на платниот систем.	X		
6	Одборот треба да воспостави јасна, документирана рамка за управување со ризикот којашто ги вклучува политиката на платниот систем за толеранција на ризик, доделување одговорност и отчет за одлуките за ризик и да	X		

	пропише кој донесува одлуки во кризни и вонредни ситуации. Аранжманите за раководење треба да осигурат дека управувањето со ризикот и функциите на внатрешна контрола имаат доволно овластувања, независност, ресурси и пристап до одборот.			
7	Одборот треба да осигури дека поставеноста, правилата, целокупната стратегија, како и главните одлуки на платниот систем соодветно ги одразуваат легитимните интереси на неговите директни и индиректни учесници и други релевантни засегнати страни. Крупните одлуки треба да им бидат јасно обелоденети на засегнатите страни и таму каде што имаат широко пазарно влијание, треба да бидат јавно достапни.	X	X	
	Принцип 3: Рамка за сеопфатно управување со ризиците	4 ГБ	1 ГБ	1 ГБ
1	Платниот систем треба да има политики, процедури и системи за управување со ризикот со кои се овозможува утврдување, мерење, следење и управување со опсег на ризици коишто се јавуваат кај платниот систем или се на негов товар. Рамките за управување со ризикот треба да бидат предмет на периодични ревизии.	X	X	X
2	Платниот систем треба да обезбеди поттик за учесниците и онаму каде што е релевантно и за клиентите на учесниците, за да управуваат и да спречат ширење на ризиците на кои тие го изложуваат.	X		
3	Платниот систем треба редовно да ги ревидира материјалните ризици коишто ги презема од другите субјекти и ги предизвикува на другите субјекти (како што се: другите платни системи, банките за порамнување, обезбедувачите на ликвидност и давателите на услуги) како резултат на меѓузависност и да развие соодветни алатки за управување со ризиците за да се справи со овие ризици.	X		
4	Платниот систем треба да ги утврди сценаријата коишто потенцијално можат да го спречат да ги обезбеди своите критични операции и услуги, како и да води постојана грижа и проценка на ефикасноста на целиот опсег на можности за закрепнување или регуларен престанок со работа. Платниот систем треба да подготви соодветни планови за закрепнување или престанок со работа врз основа на резултатите од проценката. Онаму	X		

	каде што е применливо, платниот систем треба да обезбеди и информации за надлежните органи потребни за целите на планирање решение.			
	Принцип 4: Кредитен ризик	4 ГБ	0 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да воспостави здрава рамка за да управува со својата кредитна изложеност кон учесниците и кредитните ризици коишто произлегуваат од процесите на неговите плаќања, клиринг и порамнувања. Кредитна изложеност може да произлезе од тековната изложеност и/или потенцијалните идни изложености.	X		
2	Платниот систем треба да ги утврди изворите на кредитен ризик, рутински да ги мери и да ги следи кредитните изложености, како и да користи соодветни алатки за управување со ризикот заради контрола на овие ризици.	X		
3	Платниот систем треба да ги покрие своите тековни изложености и онаму каде што постојат, потенцијалните идни изложености за секој учесник, во целост со висок степен на доверба, користејќи обезбедување и други еквивалентни финансиски средства. Во случај кога има платен систем со одложено нето-порамнување во кој нема гаранција за порамнување, но каде што неговите учесници се соочуваат со кредитни изложености коишто произлегуваат од нивните платежни процеси, процеси на клиринг и на порамнување, таквиот платен систем треба да одржува, во најмала рака, доволно ресурси за да се покрие изложеноста кон двајца учесници и нивните поврзани лица со најголемата вкупна кредитна изложеност во системот.	X		
7	Платниот систем треба да воспостави експлицитни правила и процедури коишто целосно се справуваат со какви било кредитни загуби што може да се случат како резултат на која било поединечна или комбинирана неможност за намирување на обврски меѓу учесниците кон платниот систем. Во овие правила и процедури треба да се истакне како ќе бидат распоредени потенцијалните непокриени кредитни загуби, вклучувајќи и отплата на какви било средства коишто платниот систем може да ги позајми од обезбедувачите на ликвидност. Во овие правила и процедури, исто така, треба да се укаже на процесот на платниот систем за	X		

	надополнување финансиски ресурси коишто се искористени од негова страна за време на стресен настан, така што платниот систем може и натаму да работи на безбеден и прифатлив начин.			
	Принцип 5: Обезбедување	6 ГБ	0 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем главно треба да ги ограничи средствата коишто (рутински) ги прифаќа како обезбедување на оние со ниски кредитни, ликвидносни и пазарни ризици.	X		
2	Платниот систем треба да воспостави претпазливи практики за вреднување и да развие коефициенти за покритие коишто редовно се тестираат и да ги земе предвид стресните пазарни услови.	X		
3	Со намера да се намали потребата од проциклични приспособувања произлезени од промена на вредноста на средствата, платниот систем треба да воспостави стабилни и строги коефициенти на покритие коишто се калибрирани на тој начин што може да вклучуваат периоди на стресни пазарни услови, до степен на практичност и претпазливост.	X		
4	Платниот систем треба да избегне концентрирано држење одредени средства со кое значително се нарушува способноста за брза ликвидација на таквите средства, без значителни негативни ценовни ефекти.	X		
5	Платниот систем којшто прифаќа прекугранично обезбедување треба да ги ублажи ризиците поврзани со неговата употреба и да се осигури дека обезбедувањето може да се користи навремено.	X		
6	Платниот систем треба да користи систем за управување со обезбедувањето којшто е добро поставен и оперативно флексибилен.	X		
	Принцип 7: Ликвидносен ризик	9 ГБ	1 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да има стабилна рамка за управување со ликвидносните ризици коишто потекнуваат од учесниците, банките за порамнување, ностро-агентите, банките-чувари на имот, обезбедувачите на ликвидност и други субјекти.	X		
2	Платниот систем треба да има ефективни оперативни и аналитички алатки за да ги утврдува, да ги мери и да ги следи тековите на порамнување и паричните текови на редовна и навремена основа, вклучувајќи ја и употребата на интрадневната ликвидност.	X		

3	Платен систем, вклучувајќи и систем што користи механизам на одложено нето-порамнување, треба да одржува доволно ликвидни ресурси во сите релевантни валути за да се заврши порамнувањето на платните обврски во истиот ден и онаму каде што е соодветно, интрадневно и повеќедневно порамнување со висок степен на доверба во широк спектар на потенцијални стрес-сценарија коишто треба да вклучат (но да не се ограничени на тоа) неможност за намирување на обврските на учесникот и неговите поврзани лица којашто би создала најголема вкупна ликвидносна обврска за платниот систем во екстремни, но веројатни пазарни услови.	X	X*	
5	Со цел да ги исполни минималните барања за ликвидност, платниот систем може да ги користи следниве ликвидни средства во секоја валута: готовината кај емисионата централна банка и добро рангираните деловни банки, договорените кредитни линии, договорените девизни свопови и репо-трансакции, високото пазарно обезбедување чувано кај чуварот на имот, како и инвестициите коишто се лесно достапни и се претвораат во готовина со претходно договорени и високо сигурни финансиски аранжмани, во различни екстремни, но можни услови на пазарот. Доколку платниот систем има редовен пристап до кредит од централната банка, тој може да го смета таквиот пристап како дел од минималните барања за ликвидност до оној степен до кој располага со соодветно обезбедување коешто е прифатливо за заложување кај (или за вршење други соодветни форми на трансакции со) релевантната централна банка. Сите овие средства треба да бидат достапни кога ќе затребаат.	X		
6	Платниот систем може да ги дополни своите прифатливи ликвидни средства со други форми на ликвидни средства. Ако платниот систем го прави тоа, тогаш овие ликвидни средства треба да бидат во форма којашто во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот, може лесно да биде продадена или прифатлива како обезбедување за кредитни линии, свопови, или репо на ад хок основа, дури и ако тоа не може однапред да се договори или да се гарантира во екстремни	X		

* Согласно со точка 3 став 4 од оваа одлука.

	<p>пазарни услови. Дури и ако платниот систем нема пристап до рутински кредит од централната банка, сè уште треба да се земе предвид какво обезбедување обично се прифаќа од страна на релевантната централна банка, бидејќи е поверојатно таквите средства да бидат ликвидни во стресни околности. Платниот систем не треба да смета на достапноста на кредит во крајна инстанца од централната банка како дел од својот план за ликвидност.</p>			
7	<p>Платниот систем треба да добие висок степен на доверба, преку строги проценки, дека секој обезбедувач на минималните потребни ликвидни средства, без разлика дали е учесник на платниот систем или е надворешен субјект, има доволно информации за да разбере и да управува со неговите поврзани ликвидносни ризици и дека има капацитет да ги спроведе своите обврски како што се бара. Онаму каде што е важно да се спроведе оценување на сигурноста на обезбедувачот на ликвидност во однос на одредена валута, може да биде земен предвид потенцијалот на обезбедувачот на ликвидност за пристап до кредит од централната банка. Платниот систем треба редовно да ги тестира своите процедури за пристап до своите ликвидни средства кај обезбедувачот на ликвидност.</p>	X		
8	<p>Платниот систем со пристап до сметки во централна банка, платежни услуги, или услуги со хартии од вредност треба да ги користи овие услуги, онаму каде што практично е возможно, за да го подобри своето управување со ликвидносниот ризик.</p>	X		
9	<p>Платниот систем треба да го утврди потребниот износ на ликвидни средства и редовно да тестира дали овој износ е доволен преку ригорозно стрес-тестирање. Платниот систем треба да има јасни процедури за известување за резултатите од стрес-тестовите до соодветните лица кои донесуваат одлуки кај платниот систем за да ги користат овие резултати со цел да ја оценат адекватноста и да ја приспособат рамката за управување со ликвидносниот ризик. Во спроведувањето на стрес-тестирањето, платниот систем треба да утврди широк спектар на соодветни сценарија. Сценаријата треба да ги опфатат најголемите промени на цените во минатото, промени кај другите пазарни фактори, како што се детерминантите на цените и кривите на принос,</p>	X		

	<p>повеќекратните банкротите во текот на различни временски периоди, истовремени притисоци на пазарите на средства и обезбедување финансирање, како и голем избор на сценарија насочени кон иднината за различни екстремни, но можни услови на пазарот. Во сценаријата, исто така, треба да се земат предвид поставеноста и функционирањето на платниот систем, вклучувајќи ги сите субјекти кои може да предизвикаат материјални и ликвидносни ризици за платниот систем (како банки за порамнување, ностро-агенти, банки-чувари на имот, обезбедувачи на ликвидност и други поврзани платни системи), а онаму каде што е соодветно да биде опфатен повеќедневен период. Во сите случаи, платниот систем треба да има соодветни управувачки аранжмани во врска со износот и формата на вкупните ликвидносни средства коишто ги одржува, како и да го документира образложението за овој износ.</p>			
10	<p>Платниот систем треба да воспостави експлицитни правила и процедури коишто му овозможуваат да заврши со работа истиот ден и онаму каде што е соодветно, интрадневно и повеќедневно порамнување на платните обврски навреме, по поединечна или комбинирана неможност за намирување на обврските меѓу учесниците. Овие правила и процедури треба ги истакнат непредвидените и потенцијално непокриени ликвидносни недостатоци и треба да се стремат да се избегне одмотување, отповикување или одложување на порамнувањето на платните обврски во истиот ден. Овие правила и процедури, исто така, треба да укажат на процесот на платниот систем за надополнување на ликвидносни ресурси што може да ги користи за време на стресен настан, така што може да продолжи да работи на безбеден и здрав начин.</p>	X		
	Принцип 8: Конечност на порамнувањето	3 ГБ	2 ГБ	2 ГБ
1	<p>Правилата и процедурите на платниот систем треба јасно да го дефинираат моментот во кој порамнувањето е конечно.</p>	X	X	X
2	<p>Платниот систем треба да го заврши конечното порамнување не подоцна од крајот на датумот на валутата, по можност во текот на денот или во реално време, за да се намали ризикот на порамнување. Платните системи за големи плаќања треба да разгледаат и да усвојат</p>	X		

	систем во реално време и на бруто-основа (РТГС) или обработка во повеќе циклуси во текот на денот на порамнувањето.			
3	Платниот систем треба јасно да го дефинира моментот по кој непорамнетите плаќања, инструкциите за пренос или други обврски не може да се повлечат од страна на учесникот.	X	X	X
	Принцип 9: Парични порамнувања	5 ГБ	5 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да го спроведе своето парично порамнување со парични средства кај централна банка онаму каде што е практично и можно, за да избегнат кредитни и ликвидносни ризици.	X	X	
2	Ако не се користат парични средства кај централна банка, платниот систем треба да го спроведе паричното порамнување користејќи средства за порамнување со мал или без кредитен и ликвидносен ризик.	X	X	
3	Ако платниот систем порамнува со парични средства кај деловни банки, тогаш треба да ги следи, да управува и да ги ограничи своите кредитни и ликвидносни ризици произлезени од деловните банки за порамнување. Поточно, платниот систем треба да воспостави и да го следи придржувањето кон строгите критериуми за неговите банки за порамнување, коишто меѓу другото водат сметка за нивната регулација и супервизија, кредитоспособност, капитализација, пристап до ликвидност и оперативна сигурност. Платниот систем треба да следи и да управува со концентрацијата на кредитна и ликвидносна изложеност кон неговите деловни банки за порамнување.	X	X	
4	Ако платниот систем спроведува парично порамнување во своите книги, тогаш треба да ги минимизира и строго да ги контролира своите кредитни и ликвидносни ризици.	X	X	
5	Договорите на платниот систем со банките за порамнување треба јасно да содржат одредба дека кога се очекуваат трансфери во книгите на поединечни банки за порамнување, тие треба да бидат конечни кога ќе се извршат и дека примените средства треба да бидат преносливи што е можно поскоро, најмалку до крајот на денот и идеално во текот на денот, со цел да му овозможат на платниот систем и неговите учесници да управуваат со кредитните и ликвидносните ризици.	X	X	

	Принцип 12: Системи за порамнување коишто вклучуваат размена на вредности	1 ГБ	0 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем којшто е систем за порамнување што вклучува размена на вредности треба да го отстрани ризикот на главнина со осигурување дека конечното порамнување на една обврска се случува ако и само ако конечното порамнување на поврзаната обврска исто така се случи, независно од тоа дали платниот систем порамнува на бруто или на нето-основа и кога се случува конечноста.	X		
	Принцип 13: Правила и процедури во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот	4 ГБ	3 ГБ	2 ГБ
1	Платниот систем треба да има правила и процедури во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот коишто ќе му овозможат да продолжи со исполнувањето на обврските и надоместување на средствата доколку настане ваков случај.	X	X	X
2	Платниот систем треба да биде добро подготвен за спроведување на правилата и процедурите во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот, вклучувајќи ги и сите соодветни дискрециски процедури предвидени со неговите правила.	X	X	X
3	Платниот систем треба јавно да ги обелодени клучните аспекти на своите правила и процедури во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот.	X	X	
4	Платниот систем треба да ги вклучи своите учесници и други заинтересирани страни во тестирање и проверка на процедурите во случај на неможност за намирување на обврските на учесникот, вклучувајќи и процедури во случај на ликвидација. Таквото тестирање и проверки треба да се спроведуваат најмалку еднаш годишно или по промени на правилата и процедурите, за да се осигури дека тие се практични и ефективни.	X		
	Принцип 15: Општ деловен ризик	5 ГБ	5 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да има цврсти управувачки и контролни системи за утврдување, следење и управување со општите деловни ризици, вклучувајќи загуби од лошото извршување на деловната стратегија, одлив на готовина или неочекувани и претерано големи оперативни трошоци.	X	X	

2	<p>Платниот систем треба да има ликвидни нето-средства коишто потекнуваат од капиталот (како што се обичните акции, обелоденетите резерви, или друга нераспределена добивка), така што може да продолжи со работа и давање услуги како во нормални услови, иако е изложен на загуби во општата работа. Износот на ликвидните нето-средства коишто потекнуваат од капитал, коишто субјектот треба да ги држи, треба да се утврди од профилот на деловниот ризик на кој е изложен и од должината на времето потребно за да се постигне закрепнување или регуларно запирање со работа на своите критични операции и услуги, доколку такво дејствие се преземе како соодветно.</p>	X	X	
3	<p>Платниот систем треба да одржува план за остварливо закрепнување или регуларно запирање со работа и треба да чува доволно ликвидни нето-средства коишто потекнуваат од капиталот за спроведување на овој план. Минимално, платниот систем треба да чува ликвидни нето-средства коишто потекнуваат од капиталот чиј износ не е помал од шестмесечните тековни оперативни трошоци. Овие средства се како надолнување на ресурсите чувани за покривање на неможноста за намирање на обврските на учесникот или за покривање на другите ризици согласно со принципите за финансиски ресурси. Капитал којшто се држи согласно со меѓународните стандарди за капиталот заснован на ризик може да се вклучи онаму каде што е значајно и соодветно за да се избегне дуплирање на капиталните барања.</p>	X	X	
4	<p>Средствата коишто ги држи платниот систем за покривање на општиот деловен ризик треба да се со висок квалитет и доволно ликвидни со цел да му овозможат на платниот систем да ги оствари своите тековни и проектирани оперативни трошоци при повеќе сценарија, вклучувајќи и неповолни пазарни услови.</p>	X	X	
5	<p>Платниот систем треба да одржува остварлив план за зголемување на капиталот за случаи кога неговиот капитал се намалува до или под потребниот износ. Овој план треба да е одобрен од одборот на директори и редовно да се ажурира.</p>	X	X	

Принцип 16: Ризик на чувар на имот и инвестициски ризици		4 ГБ	0 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да ги чува сопствените и средствата на своите учесници кај субјекти коишто подлежат на супервизија и регулатива и коишто имаат издржани сметководствени практики, процедури за заштита и интерни контроли коишто целосно ги заштитуваат овие средства.	X		
2	Платниот систем треба да има брз пристап до своите средства и средствата обезбедени од страна на учесниците, секогаш кога е потребно.	X		
3	Платниот систем треба да ја процени и да ја разбере својата изложеност кон своите банки-чувари на имот, имајќи го предвид целиот опсег на своите односи со нив.	X		
4	Инвестициската стратегија на платниот систем треба да биде во согласност со неговата севкупна стратегија за управување со ризиците и да им биде целосно обелоденета на неговите учесници, а инвестициите треба да бидат осигурени од или да бидат побарувања од висококвалитетни должници. Овие инвестиции треба да овозможат брза ликвидација со евентуален мал неповолен ефект врз цената.	X		
Принцип 17: Оперативен ризик		7 ГБ	3 ГБ	3 ГБ
1	Платниот систем треба да воспостави цврста рамка за управување со оперативниот ризик со соодветни системи, политики, процедури и контроли за да се утврдуваат, да се следат и да се управува со оперативните ризици.	X	X	X
2	Одборот на директори на платниот систем треба јасно да ги дефинира улогите и одговорностите за справување со оперативниот ризик и треба да ја одобри рамката за управување со оперативниот ризик на платниот систем. Системите, оперативните политики, процедурите и контролите треба да се ревидираат, да подлежат на ревизија и да се тестираат периодично и по значителни промени.	X		
3	Платниот систем треба да има јасно дефинирани цели за оперативна доверливост и треба да има донесено политики за да се постигнат тие цели.	X	X	X
4	Платниот систем треба да обезбеди дека има приспособлив капацитет соодветен за справување со зголемен обем на стресни	X		

	ситуации и за постигнување на утврдените цели за нивото на услуги.			
5	Платниот систем треба да има воспоставено сеопфатни политики за физичка и информациска безбедност за справување со сите потенцијални слабости и закани.	X	X	X
6	Платниот систем треба да има план за непрекинато во работењето со којшто може да се справи со настаните коишто претставуваат значителен ризик од нарушување на работењето, вклучувајќи ги и настаните што можат да предизвикаат нарушување од широк обем или поголеми катастрофи. Планот треба да го опфати користењето оддалечена локација и треба да обезбеди можност за враќање на работата на критичните системи за информатичка технологија за најмногу два часа по нарушувањето. Планот треба да му овозможи на платниот систем да го заврши порамнувањето до крајот на денот на нарушувањето, дури и во случај на екстремни околности. Платниот систем треба редовно да ги тестира овие аранжмани.	X		
7	Платниот систем треба да ги утврдува, да ги следи и да управува со ризиците коишто клучните учесници, другите платни системи, системите за порамнување хартии од вредност и добавувачите на услуги можат да му ги пренесат на неговите операции. Исто така, платниот систем треба да ги утврди, да ги следи и да управува со ризиците коишто од неговите операции може да се пренесат на операциите на други платни системи и системи за порамнување хартии од вредност.	X		
	Принцип 18: Барања за пристап и учество	3 ГБ	3 ГБ	2 ГБ
1	Платниот систем треба да овозможи праведен и отворен пристап до неговите услуги за директни и онаму каде што е релевантно, индиректни учесници и други платни системи, врз основа на разумни барања за учество коишто се засноваат на ризик.	X	X	X
2	Барањата за учество на платниот систем треба да се оправдани во однос на безбедноста и ефикасноста на субјектот и на пазарите на кои им служи и да се водени и сразмерни со специфичните ризици на платниот систем и да се јавно обелоденети. Платниот систем треба да одржува прифатливи стандарди за контрола на ризикот и треба да постави барања коишто	X	X	

	имаат најмалку ограничувачко влијание врз пристапот што го дозволуваат околностите.			
3	Платниот систем треба да ја следи усогласеноста со своите барања за учество на редовна основа и треба да има јасно дефинирани и јавно обелоденети процедури за суспензија и регуларен излез на учесник којшто ги прекршил или повеќе не ги исполнува барањата за учество.	X	X	X
Принцип 19: Аранжмани за повеќеслојно учество		4 ГБ	0 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да осигури дека неговите правила, процедури и договори му овозможуваат да собере основни информации за индиректните учесници со намера да утврдува, да следи и да управува со каков било материјален ризик на кој е изложен платниот систем, а којшто произлегува од аранжмани за повеќеслојно учество.	X		
2	Платниот систем треба да ги утврдува материјалните зависности меѓу директните и индиректните учесници коишто може да влијаат врз платниот систем.	X		
3	Платниот систем треба да ги утврдува индиректните учесници одговорни за значителен дел од обработените трансакции од платниот систем и индиректните учесници чиј број или вредност на трансакции се релативно големи за капацитетот на директниот учесник преку кој тие пристапуваат до платниот систем со намера да управува со ризиците коишто произлегуваат од овие трансакции.	X		
4	Платниот систем треба редовно да ги ревидира ризиците коишто произлегуваат од аранжманите за повеќеслојно учество и треба да преземе активности за ублажување кога има соодветна потреба.	X		
Принцип 21: Ефикасност и ефективност		3 ГБ	1 ГБ	1 ГБ
1	Поставеноста на платниот систем треба да ги задоволи потребите на своите учесници и пазарите на кои работи, но посебно во врска со изборот на аранжманите за клиринг и порамнување; оперативната структура; опсегот на продуктите коишто се нетираат, се порамнуваат или се евидентираат и во врска со користењето на технологијата и процедурите.	X	X	X
2	Платниот систем треба да има јасно дефинирани цели и задачи коишто се мерливи и остварливи, како во областите со минимално	X		

	услужно ниво, очекувањата од управувањето со ризиците и приоритетите во работата.			
3	Платниот систем треба да има воспоставено механизми за редовно ревидирање на неговата ефикасност и ефективност.	X		
	Принцип 22: Комуникациски процедури и стандарди	1 ГБ	1 ГБ	0 ГБ
1	Платниот систем треба да користи или, во најмала рака, да се приспособи на меѓународно прифатените комуникациски процедури и стандарди.	X	X	
	Принцип 23: Обелоденување на правилата, клучните процедури и пазарните податоци	5 ГБ	3 ГБ	3 ГБ
1	Платниот систем треба да усвои јасни и сеопфатни правила и процедури коишто целосно се обелоденети за учесниците. Релевантните правила и клучните процедури исто така треба да бидат јавно обелоденети.	X	X	X
2	Платниот систем треба да обелодени јасни описи на поставеноста и операциите на системот, како и за правата и обврските на платниот систем и на учесниците, така што учесниците можат да ги проценат ризиците на кои ќе се изложат со учеството во платниот систем.	X	X	X
3	Платниот систем треба да ја обезбеди неопходната документација и потребната обука за да се овозможи разбирање на правилата и процедурите на платниот систем за учесниците и ризиците со кои се соочуваат од учеството кај платниот систем.	X		
4	Платниот систем треба јавно да ги обелодени своите надоместоци на ниво на индивидуални услуги коишто ги нуди, како и неговите политики за сите достапни попусти. Платниот систем треба да достави јасен опис на услугите коишто ги наплаќа заради споредбени цели.	X	X	X
5	Платниот систем треба на редовна основа да ги комплетира и да ги обелоденува одговорите на Рамката за обелоденување за инфраструктурата на финансиските пазари на Комитетот за системите за плаќање и порамнување при Банката за меѓународно порамнување и Одборот на Меѓународната организација на комисиите за хартии од вредност. Платниот систем треба, во најмала рака, да обелоденува основни податоци за бројот и вредноста на трансакциите.	X		

6. За платен систем којшто е управуван и/или е во сопственост на Народната банка при проценката на усогласеноста со главните барања 3 и 4 од принципот 2, главното барање 4 од принципот 3 и главните барања 2, 3, 4 и 5 од принципот 15, се земаат предвид правните аспекти на институционалната улога и статус на Народната банка.

Народната банка не се ограничува во дефинирањето и спроведувањето на своите политики согласно со законските и подзаконските прописи при примената на принципите во однос на:

- обезбедувањето кредит или утврдувањето услови и лимити при обезбедувањето кредит (принцип 4);
 - прифаќањето на тоа што е соодветно како обезбедување при своите кредитни операции (принцип 5);
 - одржувањето на финансиската стабилност, вклучувајќи го и справувањето со неможноста за намиравање на обврските од страна на банките (принцип 13);
 - својата инвестициска стратегија (вклучително и стратегијата за управување со девизните резерви) или обелоденувањето на стратегијата (принцип 16);
 - нејзиното право да одредува на кого и под кои услови може да отвори сметка (принцип 18), или
 - нејзиниот избор при спроведувањето на монетарната политика.
7. Платните системи се должни да го усогласат своето работење со стандардите во рок од 18 месеци од денот на влегувањето во сила на оваа одлука.
8. На денот на примената на оваа одлука престанува да важи Одлуката за критериуми и стандарди за работењето на платните системи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 159/07).
9. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе се применува по истекот на 18 месеци од денот на влегувањето во сила.

О бр. 02-15/I-6/2016
28 јануари 2016 година
Скопје

Гувернер и
претседавач
на Советот на Народната банка на
Република Македонија
Димитар Богов